

Антисифражетски покрет и часопис *The Woman Patriot* (1918–1932) у путопису *Нови свет или У Америци годину дана* Јелене Ј. Димитријевић¹

У путопису *Нови свет или У Америци годину дана* Јелена Ј. Димитријевић у 36 поглавља описује Америку 20. века. Кроз описе градова, прослава, навика из свакодневног живота, али и посета универзитетима, предавањима и скуповима, прати се главна област интересовања Јелене Димитријевић – жене и њихов положај. Поред личних импресија и описа, Јелена Димитријевић у путопису коментарише периодичку грађу попут новинских чланака, памфлета и реклама и тако пружа увид у актуелне друштвене теме. Први део рада описује социо-економске прилике у којима жене живе, док се други део фокусира на антисифражетски покрет, а посебно на антифеминистички часопис *The Woman Patriot* (1918–1932) и његову заступљеност у путопису *Нови свет или У Америци годину дана*. Завршни део бави се друштвеним проблемима о којима се пише у чланцима који су излазили у *The Woman Patriot*.

Кључне речи: *Нови свет или У Америци годину дана*, Јелена Ј. Димитријевић, антисифражетски покрет, часопис *The Woman Patriot* (1918–1932)

О Јелени Димитријевић и путопису о Америци

Јелена Димитријевић се као књижевница појавила у периоду развоја штампе, како књижевне тако и женске и феминистичке. Сарађивала је са бројним националним часописима, календарима и алманасима, попут *Цариградског гласника*, *Босанске виле*, *Јавора*, *Слободе*, *Видела*, *Реда*, *Звезде*, *Српског прегледа*, *Бранковог кола*, *Зоре*, *Искре*, *Градине*, *Српског књижевног гласника*, *Венца*, *Жене*, *Мисли*, *Вардара*, *Српкиње*, *Вечерњих новости* и *Политике*. Попут других књижевница 20. века, активно је учествовала у борби за права жена, прибегавајући умереном и књижевном феминизму, како га дефинише Ана Стјеља.² Када је 1903. године основано удружење *Коло српских сестара* и започето издавање календара *Вардар* (1906–1914 и 1921–1941), Јелена Димитријевић почиње да у њему редовно објављује. Уз то, треба поменути да је била болничарка у балканским ратовима (1912–1913), те да је током боравка у Америци скретала пажњу америчким грађанима на дешавања у Србији и отворено их позивала да помогну, о чему пише и у путопису *Нови свет или У Америци годину дана*. Посебно

занимање показала је за друштвени статус и еманципацију турских жена.

Већи број путописа, у деловима или у целини, Јелена Димитријевић је објавила у часопису *Српски књижевни гласник*.³ Сарадња са *Српским књижевним гласником* од посебног је значаја за нови циклус у ауторкином опусу, односно за премештање фокуса на Запад, и још прецизније на Американке, што је било у супротности са њеним дотадашњим интересовањем за турске жене. У првој серији објављеној у *Српском књижевном гласнику* Јелена Димитријевић је објавила приповетку *Американка* (1912),⁴ којом је инициран други циклус њеног стваралаштва и окретање ка Западу. У другој серији *Српског књижевног гласника* наставља са публикавањем текстова из истог тематског круга, те су уследили текстови: *Американке* (1923), део путописа *Нови свет или У Америци годину дана*, који ће у целости бити објављен тек 1934. године, приповетка *У Америци 'нешто се догодило'* (1924),⁵ у којој је истакнут критички однос према уредничким политикама у америчкој периодици, те путописни текст *На Тихом океану* (1930).⁶ Поред *Српског књижевног гласника*, једно поглавље путописа *Нови свет или У Америци годину дана* објављено је у књижевном часопису *Мисао* 1929. године, под истим називом под којим ће се наћи и у путопису – „Код мисис Хес”.

Имајући у виду блиску сарадњу Јелене Димитријевић са националним часописима различитог усмерења, као и то да је у периодици била заступљена и као ауторка и као саговорница у интервјуима, није необично што су се у њеном путопису нашли делови чланака или чланци у целини. Чињеница да су сви чланци који су цитирани у путопису *Нови свет или У Америци годину дана* били објављени у антисифражетским часописима може на први поглед да збуни читаоце. Међутим, овај утисак се губи када се прочитају чланци, односно када се схвати о каквим друштвеним питањима се радило и како је Јелена Димитријевић коментарисала те чланке. Сви цитирани чланци употребљени су да би се приказале дискусије о политичким и друштвеним питањима с почетка 20-их година 20. века у Сједињеним Америчким Државама, током масовне борбе жена за добијање права гласа, као и непосредно по остварењу тог права.

Нове жене Америке

Пут у Америку, као и сва друга путовања Јелене Димитријевић, има јасну истраживачку димензију: „Сад кад сам готово заборавила због чега сам прешла океан и дошла у Америку, то јест да сам дошла у Америку само зато што сам побегла из оне

кржаве Европе, ја сам почела веровати да сам дошла због Американки”.⁷

О ранијим сусретима Јелене Димитријевић са Американкама, у току путовања по Европи на која је одлазила са својим супругом пре почетка Првог светског рата и много пре самосталног одласка у Сједињене Америчке Државе, говори приповетка „Американка”, која је објављена у *Српском књижевном гласнику* 1912. године, а потом је изашла и као самостално издање 1918. године.⁸ Следећи сусрет Јелене Димитријевић са Американкама догодио се током Првог светског рата, када су волонтерке из Сједињених Америчких Држава радиле као болничарке или сакупљале добровољне прилоге за ратну сирочад Србије. Када се нашла у Америци, Јелена Димитријевић настоји да се удаљи од елитних кругова⁹ и окружи се женама средњег сталежа,¹⁰ које сматра најверодостојнијим представницама америчких жена. У њиховим домовима добиће непосредан увид у права, слободе и обавезе у свакодневном животу типичне Американке.

Јелена Димитријевић стиже у Америку 22. септембра 1919. године, нешто више од три месеца након што је у Америци изгласано право гласа за жене. Сенат Сједињених Америчких Држава усвојио је Деветнаести амандман 4. јуна 1919. године. Овај амандман гарантовао је право гласа женама у Америци.¹¹ Амандман је озакоњен 26. августа 1920. године, када га је последња држава, Тенеси (Tennessee), изгласала тесном већином од 50 посланика од укупно 99.

Долазак Јелене Димитријевић у Америку непосредно после догађаја од суштинског значаја за женску еманципацију, може се упоредити са њеним одласком у Солун 1908. године описаном у путопису *Писма из Солуна* (1908).¹² Солун се тада налазио у склопу Османског царства, а након избијања Младотурске револуције и победе присталица покрета Младих Турака (*Jön Türkler*) и странке Комитет јединства и напретка (*İttihad ve Terakki Cemiyeti*) 1908. године, пронела се вест да су се турске жене „откриле”. Као и приликом одласка у Солун, њена очекивања су се испоставила превише оптимистична јер Американка није „напустила женство”.¹³ Насупрот томе, баш попут Туркиња, жене у Америци су у јавном животу „нове”, али су у приватном „старе”.¹⁴ Разлог томе проналази се у повратку мушкараца са фронта након Првог светског рата. Током рата, близу четири милиона мушкараца¹⁵ напустило је своје послове и пријавило се у добровољне одреде, оставивши тако упражњена радна места која су по први пут у историји попуниле жене. На основу ангажовања током рата, жене још отвореније траже право гласа, политичку једнакост и већи простор у јавном животу. Иако су током ратних година преузеле занимања која су пре тога била доступна искључиво мушкарцима и

доказале једнаку умну и физичку способност са њима, ипак се по повратку мушкараца из рата настојало да се та чињеница заборави, а од жена се очекивало да наставе са извршавањем задужења предвиђених за жене, односно да се врате својим улогама мајки и супруга, без изгледа да добију место у јавном животу и остваре економску независност. Управо из тог разлога, током првих деценија 20. века није запажен велики пораст у броју запослених жена, који је 1900. године износио 20,6 посто, а 1930. године 25,3 процента.¹⁶ Притом се не сме занемарити чињеница да је током двадесетих година 20. века преко 50 посто запослених жена било афроамеричког порекла или је припадало мањинским групама досељеника из Европе, што доводи до закључка да је њихово запослење било пре економског карактера него вид осамостаљења и ствар личног избора.¹⁷

Американке, супротно очекивањима Јелене Димитријевић, нису у мушким оделима, у друштву мушкараца и једнаке са њима. Америчка жена је „права, правцата жена”,¹⁸ напудерисаног лица, нарумењених јагодица и усана, очију прекривених сурмом, брижљиво маникираних ноктију.¹⁹ Америчка жена је увек међу женама, на окупљањима, у бројним клубовима и удружењима, на универзитетским предавањима. Такође, Американка је још увек у традиционалној улози домаћице, није напустила кућна задужења, која и даље имају примат над друштвеним и политичким ангажовањима у којима ова *нова* жена сада учествује. Ово је јасно из својеврсног дневног распореда који износи Јелена Димитријевић, а по ком америчка жена извршава своје обавезе: „Па кад посвршава послове, да се дотера [...] и отиде на седницу каквог хуманог или патриотског друштва, социјалног или политичког удружења”.²⁰

Припаднице средњег и вишег сталежа током 19. века биле су ограничене улогама супруге и мајке, без права гласа, како на личном тако и на јавном и политичком плану. Пооштравање акција које су предузимали покрети за остваривање женских права почетком 20. века изазвало је реакције опозиционих покрета антисифражетског усмерења. Један од реакционарних потеза било је успостављање Дана мајки (*Mother's Day*) 1914. године, како би се интересовање жена поново усмерило пре свега на породицу и домаћинство.²¹ У конкретном случају Американки из путописа Јелене Димитријевић, национална идеја има велики утицај на формирање приватних и јавних живота жена. Ова друштвена одговорност – тешка социјална дужност – како је назива Јелена Димитријевић, део је свакодневних обавеза које пожртвовано извршавају америчке жене:

Американка је прво патриот, па онда политичар [...] Или одлази у какав женски клуб где ће која жена, можда она сама, држати предавање о женином положају у

породици или у јавном животу; о васпитању подмлатка; о људима који су у каквој управи, на пример у општинској, и којима грађани нису задовољни... ова жена што је овако запослена у приватном животу стиже и за јаван живот. Па одлази у парохијску кућу своје цркве, где је такође какав клуб, да се са члановима из парохије, женама, припрема за какву религиозну свечаност, или националну, на пример за Очев дан, или за Материн дан, или за Дечији дан [...].²²

У време када је кренула пут Сједињених Америчких Држава, Јелена Димитријевић је већ имала много искуства као књижевница и друштвена радница, те се у Америци интересовала за друштвене и економске проблеме и посећивала је јавна предавања, дискусије, клубове и друштва ангажована у решавању тих проблема. Једно од питања је привукло пажњу Јелене Димитријевић у толикој мери да му је посветила читаво поглавље („Уелзли“): високо образовање жена и универзитети, те колеџи за жене. Током 19. века право на високо образовање женама је ускраћивано уз објашњење да женски ум и тело нису способни да издрже напор који изискује универзитетско образовање, а да притом остану ненарушеног здравља. Едвард Кларк (Edward Clark), професор медицине на универзитету Харвард (Harvard), објавио је истраживање *Sex in Education, or a Fair Chance for the Girls*, у ком је покушао да докаже да је жена способна да студира, али да тиме ризикује телесне и менталне болести попут деформације материце и хистерије.²³ Борба жена у Сједињеним Америчким Државама за право на високо образовање траје током целог 19. века. Право на студирање прве су добиле жене у држави Јута (Utah) 1850. године, да би се до краја века ово право легализовало и у другим државама. До почетка 20. века, односно до периода у ком је Јелена Димитријевић боравила у Америци, високо образовање за жене било је општеприхваћено и подстицано, а 1910. године од 5 посто становништва које је било уписано на колеџе, 40 процената чиниле су жене.²⁴ Сама ауторка закључује: „Велики је број жена са факултетском спремом и докторском дипломом”.²⁵ Жене су могле да се образују у области права, медицине, музике, образовања и архитектуре. На почетку 20. века у Сједињеним Америчким Државама било је 2.438 лекарки, 2.163 архитекткиња, 500 новинарки, 110 адвокатица и 105 свештеница.²⁶ Упркос приметном напретку у односу на претходни век, не треба занемарити подробну анализу карактера женског институционалног образовања и програма осмишљених за жене.

У свом непосредном окружењу Јелена Димитријевић се сусретала са факултетски образованим женама, да би при крају боравка у Америци посетила женски

универзитетски град Велзли. Током боравка у Вашингтону, док је становала код госпође Хес и њене сустанарке, биле су две америчке госпођице, госпођица Нели из Индијане и госпођица Џули из Луизијане, обе у зрелим годинама и обе студенткиње. Једна је студирала гитару, а друга дикцију с циљем да предаје домаћу економију и вођење домаћинства. Управо овај образовни профил указује каква је била политика женског образовања коју је пропагирао велики број универзитетских професора у Сједињеним Америчким Државама.

Образовни смер економија домаћинства и вођење домаћинства установљен је између 1910. и 1920. године и осмишљен као научни приступ одржавању домаћинства. Програм је осмислила Елен Ричардс (Ellen H. Richards), прва жена која је дипломирала на Бостонском технолошком институту (Boston Institute of Technology).²⁷ Овај програм убрзо су прихватили многи женски и мешовити универзитети и изградиле лабораторије, односно огледне кухиње и радње, у којима се одржавала практична настава. Његови заговорници истицали су да је увођење домаћинства у курикулум високог образовања дало легитимитет занимању домаћице, које незапосленим женама омогућава да добију радни статус, а вођење домаћинства дефинише се као научна дисциплина. Такође, захваљујући овом уско специјализованом профилу, жене добијају место у академској сфери. Насупрот позитивном аспекту успостављања наставе вођења домаћинства на универзитетима, односно продору жена у универзитетски кадар, стоји чињеница да су овим профилем жене још једном скрајнуте из научних кругова у уско „женско” поље кућних и домаћинских послова, а у складу с родним поделама којима се подржава и подстиче традиционална подела улога између мушкарца и жене. Док су на мешовитим универзитетима жене похађале наставу заједно с мушкарцима, оснивање женских колеџа, а потом и увођење домаћинства као образовног профила, поново су одвојили жене и преусмерили их да „ојачају, улепшају и просветле дом”, како је то формулисао председник Уније колеџа, Чарлс Ричмонд (Charles Richmond),²⁸ поводом оснивања женског колеџа Бенингтон (Bennington) у Вермонту.²⁹ Курикулум овог колеџа јасно приказује одвајање жена од мушкараца у високом образовању: настава на женском колеџу Бенингтон обухватала је савремене језике, књижевност, историју, уметност, дечју психологију, економију, биологију и хемију, али је искључивала математику, класичне језике и природне науке, имплицирајући тиме да жени, чувару традиционалних вредности и дома, та знања нису потребна.³⁰ Образовање у области вођења домаћинства изазива дилему и код Јелене Димитријевић. Иако не износи експлицитно свој суд, њено неодобравање је очито:

Заиста, ово ме покрену на размишљање. У неким земљама професори универзитета држе предавања о уметности а не знају дикцију; ова Американка је студира за предавања: како се пеку и мажу маслом *тостис* за доручак, и како се праве *шоот кекс* за ручак.³¹

Мада је заједничко образовање на универзитетима било успостављено у претходном веку, током двадесетих година 20. века и даље је изазивало контроверзе и протесте. Прихватање студенткиња универзитетима је рушило углед, а сматрало се и да ће њихово присуство ометати студенте (мушкарце). Такође, заједнички живот девојака и младића на универзитетима видео се као узрок пада морала и растућег промискуитета, поготово у доба прохибиције. Из тих разлога, често се оснивају женски колеџи, а васпитању као предмету придаје се највише значаја. Јелена Димитријевић посећује у Бостону женски колеџ Уелзли, „један од највећих и најчувенијих колеџа у Сједињеним Америчким Државама”.³² При сваком сусрету Јелене Димитријевић са универзитетом, његовим запосленицама, професоркама или студенткињама, до изражаја долази ригидно, хришћанско, морално образовање:

Уелзли колеџ је институција јасно хришћанска: по васпитању, дисциплини и настави.³³

У њему је преко хиљаду и пет стотина студенткиња; а чувен је по својим професорима, женама наравно, које се одликују не само спремом, него и озбиљношћу, моралом.³⁴

[...] у Уелзлију, које је, како варош, тако колеџ – слично женском манастиру? Ко би то знао? А можда се нису удале зато што су се посветиле заиста узвишеном позиву – васпитању женске младежи. Јер кажу да је у колеџима уопште, а у Уелзлију напосе, један од најглавнијих предмета – васпитање.³⁵

И професорке и студенткиње које похађају Уелзли колеџ или предају на њему морале су да одговарају његовом замишљеном карактеру: „У колеџ се не примају девојке млађе од шеснаест година, ни старије од двадесет шест, и то: узор-морала и одличног здравља”.³⁶

У Америци је непрестани прилив емиграната из Европе узроковао убрзану урбанизацију и индустријализацију, а експанзија комерцијалне и забавне индустрије и, у вези с тим, оно што се видело као пад морала, захтевали су строге моралне забране. Прохибиција ће се протегнути на читаву деценију и обележити двадесете године у Сједињеним Америчким Државама. Закон о забрани конзумирања алкохола, односно Осамнаести амандман Устава Сједињених Америчких Држава, проглашен је раније те године у којој ће Јелена Димитријевић поћи на прекоокеанско путовање, 16. јануара 1919. године, „осушивши” Америку на више деценија.³⁷ Алкохол је проглашен општим злом и узрочником пада морала у Америци. Многе моралне забране за жене посебно су пооштрене: женама је забрањено да пуше на јавним местима, играју карте, флертују, а забрањени су и физички контакти и играње непримерених игри, попут *шиммија*. Суочене с друштвеним рестрикцијама попут наведених, жене у Америци ипак су успеле да се изборе за право гласа. Једну препреку на том путу представљала су антисифражетска друштва, односно удружења против женског права гласа, активна током 19. века и посебно у 20. веку.

Антисифражеткиње и *The Woman Patriot*

Јелена Димитријевић пише: „Многе жене тамо код нас мисле да су Американке уопште феминисткиње и суфражеткиње: а мало од њих знају да су многе антифеминисткиње и антисуфражеткиње”.³⁸ На тај начин она уводи посебну групу америчких жена – антисифражеткиње. На преласку из 19. у 20. век, са убрзаним и свеобухватним процесом индустријализације, у оквиру политике поделе животних сфера која мушкарцима додељује јавну, то јест, политичку, друштвену и економску сферу, конзервативне жене у Америци преузеле су на себе улогу заштитница породице и уопште приватне сфере – дома. Захтеви сифражеткиња за право гласа и простор у јавном животу тумачени су као нарушавање природно устројене равнотеже међу половима. Упркос постигнутом напретку у друштвеном и економском погледу по питању женских права (право на високо образовање, право на рад), право гласа многим је деловало неприродно и контрапродуктивно. Образовање жена правда се његовом сврхом: образовање бољих домаћица и мајки, васпитачица будућих нараштаја нације.³⁹ Насупрот томе, појава жене у јавном животу и политици имала би ефекат удаљавања жена од дома и породице. Раздвајање јавног и приватног живота и улога жене као заштитнице дома, за антисифражеткиње нису означавали ограниченост или спутавање, већ простор у ком се

жена могла развити у пуном потенцијалу, наравно, у оквирима природно предодређене сепарације. Антисифражеткиње су тврдиле да су жене једнаке са мушкарцима, али у оквиру различитих поља: док је мушкарац имао преимућство у јавном животу, жена је ту предност остваривала у оквиру приватног домена.⁴⁰ Активисткиње антисифражетског покрета подржавале су поделу полова и виделе моралност жене као решење за бројне политичке проблеме, као и за напредак државе и нације. Ваља поменути да су антисифражетске групе, поред супруга високопозиционираних политичара које су већином предводиле покрет, често окупљале и универзитетски образоване, самосталне жене које су се противиле уласку жена на јавну сцену.

Иако су се противиле појављивању жена на јавним окупљањима политичког карактера, антисифражеткиње су морале да се едукују у домену друштва и политике како би могле да се супротставе сифражетском покрету. Ангажовале су се политички, делом преузевши методе рада од сифражеткиња. Окупљале су се на митинзима и трибинама, скуповима и предавањима, организовале дебате са сифражеткињама, а неретко и упадале на њихове скупове, објављивале чланке у гласилима како својих тако и супарничких, сифражетских друштава. Њихове акције укључивале су и дељење памфлета и промотивног материјала, као и путовања широм земље у циљу промовисања антисифражетских идеја и придобијања присталица.

Национално удружење против женског права гласа (National Association Opposed to Woman Suffrage), основано 1911. године у Њујорку, издавало је часопис *The Woman Patriot* (1918–1932), који је читала Јелена Димитријевић и чије је чланке наводила у путопису. Ово Национално удружење је произашло из Удружења против проширивања права гласа на жене државе Њујорк (New York State Association Opposed to the Extension of the Suffrage to Women), основаног 1895. године, које је 1908. године променило назив у Удружење против женског права гласа државе Њујорк (New York State Association Opposed to Woman Suffrage). Удружење је у јулу 1908. године почело да издаје тромесечни часопис *The Anti-Suffragist* (1908–1912),⁴¹ а бавило се и прикупљањем података о активностима сифражеткиња, организовањем скупова и петиција против женског права гласа. Након што је Сенат државе Њујорк женама одобрио право гласа 1917. године, руководство Удружења сели се у Вашингтон да би своју борбу проширило на национални ниво и усмерило је на обарање Деветнаестог амандмана. Удружење је угашено 1920. године, након озакоњења Деветнаестог амандмана. На седници коју је сазвала Џозефина Доџ (Josephine Jewell Dodge), тадашња председница Удружења против женског права гласа државе Њујорк, 1911. године у Њујорку основано је Национално

удружење против женског права гласа. Након остваривања женског права гласа у држави Њујорк, Удружење против женског права гласа државе Њујорк удружило се са руководством Националног удружења и 1917. године преселило у Вашингтон и почело да привлачи више мушких чланова. Национално удружење против женског права гласа сарађивало је са издавачком кућом *Woman Patriot Publishing Company* и издавало месечник *The Woman's Protest* (1912–1918).⁴² Након здруживања њујоршког и националног удружења и гласило мења назив у *The Woman Patriot* (1918–1932), који ће изlazити и након Закона о женском праву гласа и реорганизације удружења у *The Woman Patriot Corporation (The Woman Patriots)* 1922. године.

Часопис *The Woman Patriot* представља само једно од антисифражетских гласила у Сједињеним Америчким Државама крајем 19. и почетком 20. века. Најстарије антисифражетско гласило било је *The Remonstrance (Приговор)* (1890–1913), часопис који је излазио у Бостону, а издавало га је Удружење против даљег проширивања женског права гласа државе Масачусетс (*Massachusetts Association Opposed to the Further Extension of Suffrage to Women*), у првим годинама као годишњак а од 1907. године квартално. У претежно бирократској држави Масачусетс, покрет против остваривања женског права гласа био је изузетно јак и активан, па је 1917. године, непосредно пре проглашења Деветнаестог амандмана, Антисифражетска асоцијација у Кембриџу (*Cambridge Anti-Suffrage Association*) почела са издавањем часописа *Anti-Suffrage Notes*, иако краткорочно, пошто је часопис угашен већ 1918. године. Раније поменута гласила *The Anti-Suffragist* и *The Woman's Protest* издавала су антисифражетска удружења у држави Њујорк: Удружење против женског права гласа државе Њујорк у свом огранку у Олбанију (*Albany*) издавало је *The Anti-Suffragist*, а Национално удружење против женског права гласа у Њујорку је издавало часопис *The Woman's Protest*.

The Woman Patriot, заједно са своја два претходника, *The Anti-Suffragist* и *The Woman's Protest*, јесте антисифражетски часопис са најдужим периодом излажења и обележава деловање антисифражетског покрета у 20. веку. Пун назив часописа био је: „Жена патриота – национални часопис за домаћинство и националну заштиту против женског права гласа, феминизма и социјализма” (*The woman patriot: a national newspaper for home and national defense against woman suffrage, feminism and socialism*),⁴³ с тим што је поднаслов часописа варирао па треба навести следеће поднасловне: „часопис посвећен одбрани женства, мајчинства, породице и државе, против сифражизма, феминизма и социјализма” (*Dedicated to the Defense of Womanhood, Motherhood, the Family and the State AGAINST Suffragism, Feminism and Socialism*) и „часопис посвећен одбрани породице и

нације, против феминизма и социјализма” (*Dedicated to the Defense of the Family and the Nation AGAINST Feminism and Socialism*). *The Woman Patriot* прве три године је излазио као недељник, да би се учесталост његовог излажења проредила на двонедељну у периоду од 1921. до 1931. године, а последње две године постојања, од 1931. до 1932, излазио је као месечник. Последњи број часописа било је децембарско издање 1932. године. Часопис је издавало Национално удружење против женског права гласа (NAOWS) након централизације његове управе у Вашингтону, а штампан је у сарадњи са издавачком кућом *Woman Patriot Publishing Company* у Вашингтону. Иако је био најактивнији након усвајања Деветнаестог амандмана у држави Њујорк и током процеса његовог усвајања у осталим државама чланицама Сједињених Америчких Држава, *The Woman Patriot* је наставио да објављује чланке и прогласе против женског права гласа читаву деценију након што је то право остварено.

Јелена Димитријевић се упознала са овим часописом током његове најинтензивније кампање, две године након што је женама у држави Њујорк дато право гласа и годину дана након што је управа Националног удружења против женског права гласа прешла у Вашингтон и своје снаге усмерила на национални ниво. У то време, *The Woman Patriot* излази једном недељно, а посвећен је актуелним темама и честим дебатама између сифражеткиња и антисифражеткиња. Захтеве антисифражеткиња Јелена Димитријевић изводи управо из поднаслова часописа: „Док суфражеткиње траже право гласа, равноправност итд., као свуд, антисуфражеткиње желе да жена чува женство, материнство, породицу и државу”.⁴⁴ Чланке који су излазили у часопису *The Woman Patriot* Јелена Димитријевић искористиће да осветли неке од кључних проблема у остваривању, али и коришћењу права гласа међу женама, не одричући се одређене дозе критике, али увек подржавајући сифражеткиње и феминисткиње. Сам часопис она описује на следећи начин:

У Америци има доста антисуфражетских листова. Један је, можда најглавнији, *The Woman Patriot* (*Жена патриот*) у посвети „Женству, Материнству, Породици и Држави”, а против суфража, феминизма и социјализма. Излази у Вашингтону. Око њега су се окупиле најозбиљније жене вашингтонске, међу којима има доктора медицине, доктора права, доктора филозофије итд., а на њему сарађују жене из свих држава америчких, које су са Аљаском и дистриктом Колумбија педесет на броју. Али овај лист и прештампава чланке из разних дневних великих листова, оне чланке који темом спадају у оквир његова програма.⁴⁵

У поглављу „Жене гласачи”, чији већи део чини дискусија о часопису *The Woman Patriot* и чланцима објављеним у њему, Јелена Димитријевић описује атмосферу током друге године учешћа жена на изборима. Противници женског права гласа и даље су многобројни, посебно након што је у држави Њујорк изгласан Деветнаести амандман. Број мушкараца који су се придружили антисифражетским удружењима нагло се повећао, упркос томе што су ова удружења оснивале жене. Неки од учесталих ставова, попут става о бескорисности жена у управним службама, њиховој неукости и осећајности типичној за „слабији” пол, такође су изнети у овом поглављу, а из статистике коју нуде чланци видљив је драстичан пад броја жена које ће искористити своје право да гласају:

[...] овом граду [Њујорку] мање је женских имена у бирачком списку за читавих 50.000 од женских имена у 1918. год.

У Њујорку има женских бирача 1.154.841. Дакле женских бирача има више од мушких за читавих 16.040. А док су у бирачки списак заведена 715.432 мушкараца, дотле само 363.824 жене. Дакле мушких 62 одсто; женских 31 одсто!⁴⁶

Помоћу два чланка, једног цитираног у деловима и другог пренетог у целости, Јелена Димитријевић предочава предизборно стање у Њујорку током ког је, поред уобичајеног интересовања за кандидате, пажњу привлачио избор гувернера 1918. године, други избор на ком ће бирачко право искористити жене бирачи и изостанак жена бирача на том избору. У чланцима које је Јелена Димитријевић представила у овом поглављу приказана је дебата у вези с тада актуелним избегавањем коришћења права гласа од стране сифражеткиња. У ову проблематику ауторка читаоце уводи реферисањем на критику коју су изнеле антисифражеткиње на рачун сифражеткиња које одбијају да се региструју и појаве на бирачким местима. Упркос оштром противљењу женском праву гласа и увреженом мишљењу да су сифражеткиње „за инат створене и за инат гласају за оне којима је већина мушкараца противна”, као и да „политика ионако не ваља; а како су жене добиле право гласа, она је још гора”, те да „жене не знају за шта гласају, већина од њих. Оне нису *спремне* за то”,⁴⁷ антисифражеткиње отворено оптужују сифражеткиње за неодговорност и неозбиљност. Антисифражеткиње у истом часопису наводе: „Ми се нисмо бориле за право гласа; али кад нам се то право дало, ми не треба да га занемарујемо”.⁴⁸ У циљу бољег разумевања оваквих, делом неубичајених и

неочекиваних ставова антисифражеткиња, потребно је осврнути се на њихове захтеве и додатно их расветлити.

У прогласу који је 1894. године у Њујорку објавила Национална асоцијација против женског права гласа (National Association Opposed to Women Suffrage) наводи се једанаест разлога против права гласа за жене. Између осталих наводе се и следећи разлози: неспособност жена као физички слабијег пола да се баве управом која изискује физичку снагу; могућност манипулисања гласовима жена-гласача које би се поводиле за својим супружницима, те дуплирале њихове гласове; жене су током претходних деценија оствариле морални, економски и интелектуални успех и напредак и без права гласа; количина расположиве енергије и времена за образовање и добротворни рад коју би жене изгубиле на неплодно ангажовање у политици; постојећа задужења и улоге које жене имају захтевају њихову пуну пажњу и време па би бављење политиком погубно утицало на њихово извршавање тих задужења; напослетку, антисифражеткиње су изјавиле да се сматрају једнаким са мушкарцима те да су задовољне и поносне на оне који их представљају на политичком пољу, јер су те исте мушкарце оне васпитале.⁴⁹ Наведени разлози у фокус стављају женину улогу супруге и мајке, васпитача и добротвора. Тим улогама Јелена Димитријевић у путопису додаје и атрибут патриоте. Жене су те које рађају, васпитавају и уједињују нацију. Као патриотама, женама се приписује одговорност и према држави и/или нацији, како слови и сам поднаслов часописа *The Woman Patriot*: „часопис посвећен одбрани породице и нације, против феминизма и социјализма” или „часопис посвећен одбрани женства, мајчинства, породице и државе, против сифражизма, феминизма и социјализма”. Стога, иако нежељено, стечено право гласа за антисифражеткиње постаје дужност према држави, задатак који се не сме занемарити, а сифражеткиње које ту дужност занемарују су вредне прекора. Јелена Димитријевић цитира још један чланак из часописа *The Woman Patriot*, овог пута пак из пера једне сифражеткиње, да би указала на узрок бојкота избора сифражеткиња и феминисткиња:

Ми жене-суфражеткиње, које смо толико радиле за право женског гласа, постале смо антисуфражеткиње. Зашто? Зато што смо од онога за шта смо радиле *много* очекивале, а *мало* добиле. Ми сад имамо женске 'газде'. Оне су свуд и у свако доба. Ми морамо бити вазда будне; морамо пазити да нам оне не одузму нашу слободу. Нас су толико заморили женски њујоршки политичари да никад више нећемо имати вољу да гласамо [...].

Ми смо до сада вршиле свој посао на своје сопствено задовољство и на задовољство својих принципа – без икакве помоћи госпођа политичара. Ове доконе госпође мисле да смо ми њихове слушкиње [...].

Доста нам је било жена политичара. [...] Жене само говоре, говоре: говоре како ће да нас подигну и начине нас добрим, претендујући да оне боље знају шта ми желимо него ми саме што смо на послу, што смо биле на послу годинама, одвајкада, кад се ове жене, жене-политичари нису биле ни родиле.⁵⁰

Унутрашњи сукоб између жена-радница и припадница виших социјалних кругова и раскол у сифражетским редовима довели су до повлачења великог броја жена са бирачких спискова. Питање о положају радница такође је постављено у часопису *The Woman Patriot*. Јелена Димитријевић у два наврата скреће пажњу на статус мајки и деце рођене у ванбрачним заједницама. *The Woman Patriot* у једном од бројева доноси извештај са међународне конференције жена-лекара у Њујорку:

Жене-лекари у Њујорку, одржавши интернационалну конференцију 4. октобра ове године, све су практични феминисти.⁵¹ Не изненађује дакле што оне кажу да материнство ван брака треба да буде сматрано сасвим часно, исто као што је тамо где је брак. [...]

Материнство ван брака не треба више да се држи као срамота и терет. Матидевојка мора бити подигнута. Предрасуда која њу чини предметом укора и казне треба да падне; а нередовно рађање више није срамота за дете, нити треба да буде бешчашће за матер.⁵²

Од самог почетка насељавања на амерички континент досељеници су били под утицајем протестантских моралних вредности, према којима су сексуални односи били дозвољени само у браку и искључиво у репродуктивне сврхе. Сексуални односи пре брачне заједнице или изван ње оштро су осуђивани, а жене које су их практиковале биле су искључене из друштва и обележене као неморалне, слабе и грешне, у складу са мишљењем произашлим из библијског контекста првобитног греха, према ком је жена извор и узрок човекове грешне природе. Иста правила нису важила за мушкарце који су упражњавали сексуалне односе пре брачног односа или ван њега без ризика од осуде друштва. Сексуална револуција почиње крајем 19. века и траје све до 20-их година 20. века. Контрацептивна средства, већ осуђена од стране протестантске цркве, законом су

забрањена 1873. године.⁵³ У таквим околностима, неудате самохране мајке бивале су изопштене из друштва, а често су им и деца одузимана под оптужбама о запостављању деце.⁵⁴ Социјалистички и феминистички покрети били су активни у заштити самохраних мајки, али и у кампањама за превенцију нежељене ванбрачне трудноће. У акцијама едуковања о сврси и доступности контрацептивних средстава посебно се истакла Маргарет Санцер (Margaret Higgins Sanger) (1879–1966), чланица социјалистичке партије у Њујорку, феминисткиња, сифражеткиња, колумнисткиња и сексуална едукаторка. Она је 1921. године основала Лигу за контролу рађања (American Birth Control League), која ће касније постати Америчка федерација за планирано родитељство (Planned Parenthood Federation of America). Маргарет Санцер је за *New York Call* (1908–1923), лист социјалистичке партије Њујорка, писала колумне „Шта свака мајка мора да зна” и „Шта свака девојка мора да зна”, а 1914. године издала је књигу *Ограничавање породице (Family Limitation)*. Антисифражеткиње су се у својим гласилима оштро противиле оваквим акцијама и едукативним мерама:

Па оно је прави социјализам! Дејство на друштво од таквог учења – опасно је. Али извесни су закони непроменљиви; и дете за које се брине држава мора вазда бити у трагичној опреци према детету које има кућу и доброг оца. Кад би жене покушале да оборе здраве стражаре које је цивилизација полако подизала око жене и деце у моногамијској породици, био би злочин извршен према нараштајима у будућности.⁵⁵

Исти чланак, о неударим самохраним мајкама, Јелена Димитријевић наводи и на другом месту, у Вашингтону, неколико месеци након конгреса жена лекара на ком је ово питање било на дневном реду. Она додаје напомену да је прочитала чланак у „вашингтонском женском листу *Анти-Суфраж*”⁵⁶ и износи мишљење феминисткиња и сифражеткиња о лицемерју и лажном моралу антисифражеткиња, те неравноправном положају мушкараца и жена који имају ванбрачну децу:

У свесци за новембар прошле године читала сам да су жене-лекари на својој конференцији, то јест конгресу у Њујорку, предложиле да се жена-удовица или девојка која роди ванбрачно дете прима у друштво исто као што се прима мушкарац који добије дете ван брака. На овај предлог антисуфражеткиње се ужасавају и пишу у свом листу да би жене лекаре које то предлажу, требало

каменовати. Јер тим гестом оне женама напросто довикују: 'Рађајте! Биле удате или не: друштво ће вас сматрати и даље за своје лојалне чланове'.⁵⁷

На негодовања антисифражеткиња у вези са променом статуса ванбрачних трудноћа и њиховог изједначавања са трудноћама у брачним заједницама, Јелена Димитријевић проговара кроз своју станодавку мисис Хес: „Антисифражеткиње би написале у своме листу када би смеле: 'Рађајте, биле удате или не, само кријте како бисте могле бити чланови друштва *Анти-Суфраж*. О! То је хипокризија'”.⁵⁸

Упркос патријархалном васпитању, побожности и великој улози цркве у животу Јелене Димитријевић, очито је да она дели мишљење своје саговорнице и да је свесна да ставови цркве у вези са правима, улогама и слободама жена морају да се или промене или потисну у корист нових жена. Све већи број образованих и просвећених жена и њихова јавна излагања у оквиру сифражетских акција довела су у питање морал којим је друштво под окриљем или маском цркве ограничавало женске слободе.

Закључак

У путопису о Западу, током првог путовања у Америку, Јелена Димитријевић дала је детаљан опис како јавног тако и приватног живота у послератној Америци. Поред описа положаја жена, она је понудила и прецизне описе градова, урбанизације, ритма градске популације. Путопис обилује сликама из свакодневног живота, описима навика, како имућних, тако и просечних Американаца, личним импресијама због којих путопис понекад добија сетан, исповедни тон и призивак дневника. Јелена Димитријевић пише овај путопис у току путовања на које је пошла сама у време када је путовање за жене било опасан и неуобичајен подухват, на који се није гледало благонаклоно. Већ та чињеница доприноси значају путописа и његовом пионирском карактеру. Поред тога, за женску књижевност и женско стваралаштво драгоцене су поглавља посвећена америчким женама („Американке”, „На женском предавању”, „Жене гласачи”, „На дан избора” и „Уелзли”). Она садрже вредне информације на основу којих се може разматрати политичко-економско-социјални контекст у ком су живеле и радиле жене у Сједињеним Америчким Државама на почетку 20. века. Извори су делом објективни, попут женских предавања, дневне штампе, листова и часописа уских усмерења, политичких дебата, али се наводе и свакодневни разговори који дају увид у ставове и размишљања често супротстављених група у друштву, попут сифражетских,

феминистичких и антисифражетских, али и републиканских и демократских и, посредно, социјалистичких. Коришћењем антисифражетских гласила да скрене пажњу на социјалне проблеме, Јелена Димитријевић нам омогућава увид у целокупну слику јавних борби за право гласа и економски и друштвени напредак жена. Из бројних описа у путопису и предочених друштвених и економских оквира Америке у 20. веку, супротстављени и понекад контрадикторни дискурси са којима се суочава америчка жена више су него очигледни, баш као што је и јасно да су Американке биле хетерогена група жена са различитим уверењима и интересима.

¹ Рад је настао у оквиру пројекта *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*, бр. 178029, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Ана Стјеља, *Елементи традиционалног и модерног у делу Јелене Димитријевић* (Београд: Филолошки факултет, необјављена докторска дисертација, 2012), 198. Теза је доступна на линку <http://www.doiserbia.nb.rs/phd/fulltext/BG20121120STJELJA.pdf> (преузето 3. 11. 2019).

³ в. Јелена Милинковић, „Америка Јелене Димитријевић”, у *Американке Јелене Ј. Димитријевић*, ур. Биљана Дојчиновић (Београд: Филолошки факултет, Народна библиотека Србије, 2019) http://doi.fil.bg.ac.rs/volume.php?lang=en&pt=eb_book&y=2019&issue=jd_amerikanke-2019&i=2 (преузето 3. 11. 2019).

⁴ Приповетка „Американка” недавно је поново објављена у зборнику радова *Американке Јелене Ј. Димитријевић*, ур. Биљана Дојчиновић (Београд: Филолошки факултет, Народна библиотека Србије, 2019) http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/attachments/reception/963/257_JD_e-book_AmerFINALpdf.pdf (преузето 2. 11. 2019).

⁵ Приповетка „У Америци 'нешто се догодило'” такође је поново објављена у зборнику радова *Американке Јелене Ј. Димитријевић*, ур. Биљана Дојчиновић (Београд: Филолошки факултет, Народна библиотека Србије, 2019) http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/attachments/reception/963/257_JD_e-book_AmerFINALpdf.pdf (преузето 2. 11. 2019).

⁶ Јелена Милинковић, „Америка Јелене Димитријевић”, 83–84.

⁷ Jelena J. Dimitrijević, *Novi svet ili U Americi godinu dana* (Beograd: Laguna, 2019), 126.

⁸ в. Биљана Дојчиновић, „Америчке приче Јелене Димитријевић”, у *Американке Јелене Ј. Димитријевић*, ур. Биљана Дојчиновић (Београд: Филолошки факултет, Народна библиотека Србије, 2019) http://doi.fil.bg.ac.rs/volume.php?pt=eb_book&y=2019&issue=jd_amerikanke-2019&i=3 (преузето 2. 11. 2019).

⁹ Jelena J. Dimitrijević, *Novi svet ili U Americi godinu dana*, 126.

¹⁰ Ibid, 126.

¹¹ У пракси је ово право и даље било ускраћено женама афроамеричког порекла и осталих националних мањина. Владици службеници користили су се различитим методама да спрече жене мањинских група да користе своје право гласа, неке од тих метода биле су претње и наметање такси за гласање. Пуно и неометано право гласа жене националних мањина добиће 1965. године Актом о гласачким правима (текст акта доступан је на линку http://library.clerk.house.gov/reference-files/PPL_VotingRightsAct_1965.pdf (преузето 3. 11.2019)).

¹² Путопис „Писма из Солуна” објављиван је у наставцима у *Српском књижевном гласнику* 1908. године, а 2008. године објављено је двојезично српско-грчко издање, в. Јелена Димитријевић, *Писма из Солуна* (Лозница: Карпос, 2008).

¹³ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 127.

¹⁴ Ibid, 135.

¹⁵ Статистика је преузета из *The new position of Women in American industry* (1920), архива U.S. Women's Bureau, 9–40.

-
- ¹⁶ Lynn Dumenil, *The Modern Temper: American Culture and Society in the 1920s* (New York: Hill and Wang, 1995), 109.
- ¹⁷ *Ibid*, 110.
- ¹⁸ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 127.
- ¹⁹ *Ibid*, 128.
- ²⁰ *Ibid*, 130–131.
- ²¹ Kimberly Hamlin, “Bathing Suits and Backlash” у “*There She Is, Miss America*”: *The Politics of Sex, Beauty, and Race in America’s Most Famous Pageant*, ур. Elwood Watson и Darcy Martin (New York: Palgrave Macmillan, 2004), 29.
- ²² Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 131.
- ²³ Преузето из Margaret A. Lowe, *Looking Good: College Women and Body Image, 1875–1930* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2005), 2.
- ²⁴ Gail Collins, *America’s Women* (New York: HarperCollins, 2003), 292.
- ²⁵ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 143.
- ²⁶ Neda Božinović, *Žensko pitanje u Srbiji: u XIX i XX veku* (Beograd: Devedesetčetvrti, Žene u crnom, 1996), 18–19.
- ²⁷ “Women Everywhere Will Celebrate Home Economics Day”, *New York Times* (17. новембар 1912) <https://www.nytimes.com/1912/11/17/archives/women-everywhere-will-celebrate-home-economics-day-dec-3-will-be.html> (преузето 7. 9. 2019).
- ²⁸ Charles Richmond, “Moore Installed as Skidmore Head”, *New York Times* (17. новембар 1925).
- ²⁹ Иницијатива за оснивање колеџа Бенингтон започета је 1924. године, а колеџ је отворен 1932. године.
- ³⁰ Kerry Harnett, *Appearing Modern: Women’s Bodies, Beauty, and Power in 1920’s America* (Boston: Boston College, необјављена хонорс теза, 2009), 40–42.
- ³¹ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 363.
- ³² *Ibid*, 392.
- ³³ *Ibid*, 401.
- ³⁴ *Ibid*, 392.
- ³⁵ *Ibid*, 397.
- ³⁶ *Ibid*, 400.
- ³⁷ Осамнаести амандман којим је уведена прохибиција укинут је Двадесет првим амандманом 5. децембра 1933. године.
- ³⁸ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 197.
- ³⁹ Susan Goodier, *No Votes for Women: The New York State Anti-suffrage Movement* (Chicago: University of Illinois Press, 2013), 4.
- ⁴⁰ *Ibid*, 5.
- ⁴¹ Часопис је дигитализован и доступан у бази *Women: Transnational Network* Универзитета Харвард.
- ⁴² *Ibid*.
- ⁴³ *Ibid*.
- ⁴⁴ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 197.
- ⁴⁵ *Ibid*, 197.
- ⁴⁶ *Ibid*, 198.
- ⁴⁷ *Ibid*, 196.
- ⁴⁸ *Ibid*, 198.
- ⁴⁹ *Some Reasons Why We Oppose Votes for Women*, памфлет Националне асоцијације против женског права гласа, доступан је на веб-адреси <https://www.loc.gov/resource/rbpe.1300130c> (преузето 1. 7. 2019).
- ⁵⁰ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 199–200.
- ⁵¹ Међународна конференција жена лекара одржана је између 15. септембра и 26. октобра 1919. године у Њујорку. На конференцији су се окупиле жене лекари из 16 земаља које су се непосредно пре тога вратиле из лекарских служби у ратом захваћеним земљама. Том приликом основана је Међународна асоцијација жена медицинских радника, в. <https://mwia.net/about/history/> (преузето 15. 9. 2019).
- ⁵² Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 200.

⁵³ Shellie Clark, “The Sexual Revolution of the 'Roaring Twenties': Practice or Perception?”, *History: A Journal of Student Research*, vol. 1 (2016). За више података о контрацептивним средствима у 20. веку в. Kathleen Tobin, *The American Religious Debate Over Birth Control, 1907–1937* (Jefferson: McFarland Publishing, 2001).

⁵⁴ В. Linda Gordon, “Single Mothers and Child Neglect, 1880–1920”, *American Quarterly*, vol. 37, number 2 (summer 1985): 173–192.

⁵⁵ Jelena Dimitrijević, *Novi svet...*, 357.

⁵⁶ Ibid, 356. Како не постоје подаци о часопису *Anti-Suffrage* који је излазио 1919. године у Вашингтону, а имајући у виду да је назив првог претходника часописа *The Woman Patriot* био *The Anti-Suffragist*, претпоставља се да се ради о истом часопису (прим. аут.)

⁵⁷ Ibid, 357.

⁵⁸ Ibid, 357.

Литература

Примарни извор:

Димитријевић, Јелена: Dimitrijević, Jelena J. *Novi svet ili U Americi godinu dana*. Beograd: Laguna, 2019.

Секундарни извори:

Божиновић, Неда: Božinović, Neda. *Žensko pitanje u Srbiji: u XIX i XX veku*. Beograd: Devedesetčetvrta, Žene u crnom, 1996.

Гудијер, Сузан: Goodier, Susan. *No Votes for Women: The New York State Anti-suffrage Movement*. Chicago: University of Illinois Press, 2013.

Дојчиновић, Биљана. „Америчке приче Јелене Димитријевић”. У *Американке Јелене Ј. Димитријевић*, ур. Биљана Дојчиновић, Београд: Филолошки факултет, Народна библиотека Србије, 2019.

http://doi.fil.bg.ac.rs/volume.php?pt=eb_book&y=2019&issue=jd_amerikanke-2019&i=3

(преузето 2. 11. 2019)

Думенил, Лин: Dumenil, Lynn. *The Modern Temper: American Culture and Society in the 1920s*. New York: Hill and Wang, 1995.

Амерички женски биро: U.S. Women's Bureau. *The new position of Women in American industry*, 1920.

„Жене ће свуда прослављати дан кућне економије“: “Women Everywhere Will Celebrate Home Economics Day”. *New York Times* (17. новембар 1912).

<https://www.nytimes.com/1912/11/17/archives/women-everywhere-will-celebrate-home-economics-day-dec-3-will-be.html>

(преузето 7. 9. 2019).

Јовановић, Миливоје Р. „Духовни простор у стваралаштву Јелене Димитријевић – прилози за биографију”. У *Зборник реферата са научног скупа Јелена Димитријевић: Живот и дело*, ур. проф. др Мирољуб Стојановић, Ниш, 2006.

Кларк, Шели: Clark, Shellie. “The Sexual Revolution of the 'Roaring Twenties': Practice or Perception?”. *History: A Journal of Student Research*, Vol. 1, 7, 2016.

Колинс, Гејл: Collins, Gail. *America's Women*. New York: HarperCollins, 2003.

Лоу, Маргарет А.: Lowe, Margaret A. *Looking Good: College Women and Body Image, 1875–1930*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2005.

Милинковић, Јелена. „Америка Јелене Димитријевић”. У *Американке Јелене Ј. Димитријевић*, ур. Биљана Дојчиновић, Београд: Филолошки факултет, Народна Библиотека Србије, 2019.

http://doi.fil.bg.ac.rs/volume.php?lang=en&pt=eb_book&y=2019&issue=jd_amerikanke-2019&i=2 (преузето 2. 11. 2019)

Ричмонд, Чарлс: Richmond, Charles. “Moore Installed as Skidmore Head”. *New York Times* (17. новембар 1925).

Стјеља, Ана Р. *Елементи традиционалног и модерног у делу Јелене Димитријевић*. Београд: Филолошки факултет, необјављена докторска дисертација, 2012.
<http://www.doiserbia.nb.rs/phd/fulltext/BG20121120STJELJA.pdf> (преузето 3. 11. 2019)

Хамлин, Кимберли: Hamlin, Kimberly. “Bathing Suits and Backlash”. У “*There She Is, Miss America*”: *The Politics of Sex, Beauty, and Race in America's Most Famous Pageant*, ур. Elwood Watson и Darcy Martin, New York: Palgrave Macmillan, 2004.

Харнет, Кери: Harnett, Kerry. *Appearing Modern: Women's Bodies, Beauty, and Power in 1920's America*. Boston: Boston College, необјављена теза настала у оквиру *Honors* програма на колеџу Бостон, 2009.

<https://dlib.bc.edu/islandora/object/bc-ir:102409/datastream/PDF/view> (преузето 8. 9. 2019)

Интернет извори:

<https://www.newspapers.com/>

<https://mwia.net/about/history/>

<https://www.loc.gov/resource/rbpe.1300130c>

http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/attachments/reception/963/257_JD_e-book_AmerFINALpdf.pdf

Anti-Suffrage Movement and *The Woman Patriot* journal (1918–1932) in Jelena J. Dimitrijević's travelogue *The New World or a Year in America*

In thirty-six chapters of her travelogue *The New World or a Year in America*, Jelena J. Dimitrijević describes 20th-century America. Through her description of cities, festivities, daily life habits, and visits to universities, lectures and conferences, Jelena Dimitrijević enables us to follow the main area of her interest – women and their position. Apart from personal impressions and descriptions, in her travelogue, Jelena Dimitrijević also comments on periodical materials such as newspaper articles, pamphlets, and advertisements, and so provides an insight into the current social issues. The first part of this paper describes the socio-economic circumstances that women live in, while the other part focuses on the Anti-Suffrage Movement, and particularly on the antifeminist journal *The Woman Patriot* (1918–1932) and its presence in the travelogue *The New World or a Year in America*. The last part deals with the social issues addressed by the articles published in *The Woman Patriot*.

Keywords: *The New World or a Year in America*, Jelena J. Dimitrijević, Anti-Suffrage Movement, *The Woman Patriot* journal (1918–1932)